הִלְכוֹת תִּשְׁעָה בְּאָב סִימָן תקנה תקנו תקנז

ב בְּיֵשׁ מִי שֶׁנּוֹהֵג לִשְׁכַּב בְּלֵיל תִּשְׁעָה בְּאָב (ו) מֻטֶּה עַל הָאָרֶץ, גּוּמֵשִׂים אֶבֶן תַּחַת רֹאשׁוֹ. הַגָּה: וְיֵשׁ לָאָדָם לְהִצְטַעֵר בְּעִנְיַן מִשְׁכָּבוֹ בְּלֵיל תִּשְׁעָה בְּאָב, שֶׁאִם רָגִיל לִשְׁכַּב בִּשְׁנֵי כָּרִים לֹא יִשְׁכַּב כִּי אִם בְּאֶחָד (תוספות סוף תענית (ל: ד"ה כל)), וְיֵשׁ בְּנֵי אָדָם מְשִׂימִים אֶבֶן תַּחַת מְרַאֲשׁוֹתֵיהֶם, זֵכֶר לְמַה שֶּׁנֶּאֱמַר (בראשית כח יא) 'וַיִּקַּח מֵאַבְנֵי הַמָּקוֹם' שֶׁרָאָה הַחֻרְבָּן (מרדכי דמועד קטן (סי' תתקלד)). (ז) מִיהוּ עֲבָרוֹת שֶׁאֵינָן יְכוֹלִין לְהִצְטַעֵר, אֵינָן חַיָּבוֹת בְּכָל אֵלֶּה (תוספות (שם)). וִימַעֵט אָדָם (ח) מִכְּבוֹדוֹ וּמֵהֲנָאָתוֹ בְּתִשְׁעָה בְּאָב בְּכָל מַה שֶּׁאֶפְשָׁר:

תקנו תִּשְׁעָה בְּאָב שֶׁחָל בְּיוֹם רִאשׁוֹן. וּבוֹ סָעִיף אֶחָד:

א אלֵיל תִּשְׁעָה בְּאָב שֶׁחָל בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת, (א) כְּשֶׁרוֹאֶה הַנֵּר אוֹמֵר בּוֹרֵא מְאוֹרֵי הָאֵשׁ, וְאֵין מְבָרֵךְ עַל הַבְּשָׂמִים. (ב) וּבְלֵיל מוֹצָאֵי תִּשְׁעָה בְּאָב (א) [א] (ג) מַבְדִּיל עַל הַכּוֹס, (ד) וְאֵינוֹ מְבָרֵךְ לֹא עַל הַנֵּר (ה) וְלֹא עַל הַבְּשָׂמִים:

תקנז לוֹמַר נַחֵם וַעֲנֵנוּ בְּתִשְׁעָה בְּאָב. וּבוֹ סָעִיף אֶחָד:

א (א) אבְּתִשְׁעָה בְּאָב אוֹמֵר (ב) *בְּבוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם, (א) [א] נַחֵם ה' אֱלֹהֵינוּ אֶת אֲבֵלֵי צִיּוֹן וְכוּ', (ג) וַעֲנֵנוּ

ב כל בו (סי' סב) בְּשֵׁם הָרֵ"ש מֵאִיבְרָא.
ג הַגָּהוֹת מָרְדְּכַי (מו"ק סי' תתקלד).

א טור בְּשֵׁם בַּהַ"ג (סי' ב) וְשֶׁכֵּן הִסְכִּים הָרֹא"ש (פ"ד סי' י) וְכֵן כָּתַב רַב נְטוּרַאי וְכֵן כָּתְבוּ שְׁאָרֵי פּוֹסְקִים.

א יְרוּשַׁלְמִי (פ"ב ה"ב, ברכות פ"ד ה"ג) כְּתָבוּהוּ הָרֵי"ף וְהָרֹא"ש בְּסוֹף מַסֶּכֶת תַּעֲנִית (רי"ף י. רא"ש פ"ד סי' ד) וְכָתְבוּ דְּנָהֲגוּ לְאָמְרוֹ בְּבוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם מֵהָא דְּמִשְׁמַהּ דְּרַב בְּמַסֶּכֶת עֲבוֹדָה זָרָה (ח.).

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

בִּמְעֻבֶּרֶת וּמֵחַשׁ קְצָת, דְּהָא אֲפִלּוּ מִשּׁוּם כְּבוֹד הַמִּילָה הִתִּירוּ כַּמְבֹאָר בְּסִימָן תקנ"ט (ס"ט) כָּל שֶׁכֵּן בִּמְקוֹם חֲשַׁשׁ חוֹלָה (וְצָרִיךְ לוֹמַר דְּלֹא הָיָה מָקוֹם סְמִיכָה עַל אֲמִירַת הָרוֹפֵא כָּל כָּךְ שֶׁלֹּא הָיָה רוֹפֵא מֻבְהָק וְכַיּוֹצֵא, דְּאִם לֹא כֵן לֹא הָיָה צָרִיךְ לְהַךְ טַעֲמָא). וּלְעִנְיַן תְּפִלִּין, בְּוַדַּאי אִם יָכוֹל לֵילֵךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת אוֹ לְצָרֵף מִנְיָן בְּבֵיתוֹ בִּזְמַן מִנְחָה, יְצָרֵף עִמָּהֶם בְּהַנָּחַת תְּפִלִּין וִיכַוֵּן עִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר בַּחֲזָרַת הַתְּפִלָּה עִם סֵדֶר קְדֻשָּׁה וְאַחַר כָּךְ יַחֲלֹץ אוֹתָם כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ בִּתְשׁוּבָה חֵלֶק ב' (סי' כד), וְאִם אִי אֶפְשָׁר לְצָרֵף מִנְיָן, אֲזַי יִתְפַּלֵּל עַרְבִית מִבְּעוֹד יוֹם וְיִלְבַּשׁ הַתְּפִלִּין וְיִתְפַּלֵּל בָּהֶם עַרְבִית קְרִיאַת שְׁמַע עִם בִּרְכוֹתֶיהָ, וְאַחַר כָּךְ יַחֲלֹץ הַתְּפִלִּין קֹדֶם שֶׁיִּתְפַּלֵּל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה. אַף עַל גַּב דְּכָתַבְתִּי שָׁם בַּתְּשׁוּבָה דְּאֵין לְהִתְפַּלֵּל עַרְבִית עִם תְּפִלִּין, מִכָּל מָקוֹם כָּאן שֶׁשָּׁכַח מֵחֲמַת אֹנֶס חֹלִי רַשַּׁאי לַעֲשׂוֹת כֵּן כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה כְּקַרְקַפְתָּא כו', עַיֵּן שָׁם. וְלֹא יָדַעְתִּי קְרִיאַת שְׁמַע וּבִרְכוֹתֶיהָ לָמָּה, וְכִי אֵין דֵּי שֶׁיִּלְבַּשׁ תְּפִלִּין קֹדֶם הַתְחָלַת עַרְבִית וְיִקְרָא בָּהֶם קְרִיאַת שְׁמַע כְּמוֹ שֶׁנּוֹהֲגִין לַעֲשׂוֹת בִּתְפִלִּין שֶׁל רַבֵּנוּ תָּם:

א [א] מַבְדִּיל. עַיֵּן בְּאֵר הֵיטֵב. וְכָתַב בִּרְכֵּי יוֹסֵף (סק"ב) בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה חֵלֶק ב' (סי' עא), חוֹלֶה שֶׁאוֹכֵל בְּתִשְׁעָה בְּאָב יַבְדִּיל תֵּכֶף בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, וְהַבִּרְכֵּי יוֹסֵף שָׁם (סק"ג) דַּעְתּוֹ נוֹטָה קְצָת שֶׁיָּכוֹל לְהוֹצִיא גַּם כֵּן בְּנֵי בֵיתוֹ בְּהַבְדָּלָה זוֹ, עַיֵּן שָׁם. וְעַיֵּן בְּגַן הַמֶּלֶךְ סִימָן קמ"ד שֶׁדַּעְתּוֹ שֶׁאֵין מַבְדִּיל עַל הַכּוֹס בְּמוֹצָאֵי תִּשְׁעָה בְּאָב לְכַתְּחִלָּה רַק אִם שָׁכַח לְהַבְדִּיל בַּתְּפִלָּה בְּלֵיל תִּשְׁעָה בְּאָב (וְצָרִיךְ לוֹמַר שֶׁגַּם בְּמוֹצָאֵי תִּשְׁעָה בְּאָב לֹא הִבְדִּיל בַּתְּפִלָּה שֶׁאִם לֹא כֵן הָיָה דֵּי בָּזֶה לְדִידַהּ), וּבִכְהַאי גַּוְנָא נִיחָא טְפֵי שֶׁיַּבְדִּיל עַל הַכּוֹס מִשֶּׁיַּחֲזֹר לְהִתְפַּלֵּל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת, עַיֵּן שָׁם. וְאֵין הַמִּנְהָג כֵּן רַק כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בַּשֻּׁלְחָן עָרוּךְ לְהַבְדִּיל בְּמוֹצָאֵי תִּשְׁעָה בְּאָב עַל הַכּוֹס, וְאֵין מַבְדִּילִין בְּמוֹצָאֵי תִּשְׁעָה בְּאָב בַּתְּפִלָּה כְּלָל כֵּיוָן שֶׁהִבְדִּיל אֶתְמוֹל בַּתְּפִלָּה, וְנִרְאֶה דַּאֲפִלּוּ שָׁכַח אֶתְמוֹל לְהַבְדִּיל בַּתְּפִלָּה אֵין צָרִיךְ לְהַבְדִּיל עַתָּה בַּתְּפִלָּה בְּחָלַף שַׁעְתָּא וְאֵין לוֹ לְהַפְסִיק עַתָּה בַּתְּפִלָּה, וּבְמַה שֶּׁמַּבְדִּילִין עַתָּה עַל הַכּוֹס סַגִּי בְּהָכִי. וְעַיֵּן שָׁם בְּגַן הַמֶּלֶךְ (סי' קמה) שֶׁחוֹלֵק עַל שְׁיָרֵי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה (סי' תקנט הגב"י סק"ה) שֶׁמַּתִּיר לְהָרִיחַ בְּתִשְׁעָה בְּאָב וְהוּא כָּתַב שֶׁאָסוּר מִשּׁוּם תַּעֲנוּג כו', וּמִמַּה שֶּׁכָּתַב הַמָּגֵן אַבְרָהָם (סק"א) בְּשֵׁם הַלְּבוּשׁ מַשְׁמַע דַּוְקָא בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת אָסוּר דְּהָוֵי תַּעֲנוּג לְהָשִׁיב נֶפֶשׁ יְתֵרָה, אֲבָל בִּשְׁאָר יָמִים לֹא, עַיֵּן שָׁם:

א [א] נַחֵם. עַיֵּן בְּאֵר הֵיטֵב. וְכָתַב בִּרְכֵּי יוֹסֵף (סק"ב) שֶׁבִּתְשׁוּבַת כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה חֵלֶק ב' (סי' עא) פִּקְפֵּק עַיֵּן שָׁם דְּלֹא דָּמֵי לְיוֹם הַכִּפּוּרִים כו', וּבְשֶׁבֱּלֵי הַלֶּקֶט (סי' שיב) כָּתַב, דְּבֵין בְּתִשְׁעָה בְּאָב וּבֵין בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, הָאוֹכֵל אֵינוֹ מַזְכִּיר מֵעֵין הַמְּאֹרָע, עַיֵּן שָׁם. וּבְסֵפֶר בֵּית יְהוּדָה חֵלֶק ב' (סי' פז) הִסְכִּים לְדִבְרֵי רַמָ"א שֶׁיֹּאמַר נַחֵם בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן אַף מִי שֶׁנָּהֵג שֶׁלֹּא לְאָמְרוֹ כִּי אִם

בֵּאוּר הֲלָכָה

א * בְּבוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם. עַיֵּן מִשְׁנָה בְּרוּרָה. וְהִנֵּה הַמָּגֵן אַבְרָהָם (ריש הסימן) הֶעְתִּיק

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

ב (ו) מֻטֶּה עַל הָאָרֶץ. וְאָדָם חָלוּשׁ (ה) אֵין צָרִיךְ לְהַחְמִיר בָּזֶה, וְיִישַׁן עַל הַמִּטָּה: (ז) מִיהוּ עֲבָרוֹת וְכוּ'. וְהוּא הַדִּין (ו) בְּאָדָם חָלוּשׁ וְכַנַּ"ל: (ח) מִכְּבוֹדוֹ וּמֵהֲנָאָתוֹ. אָסוּר לְעַשֵּׁן טִיטוּן (שֶׁקּוֹרִין רֵייכֶערִי"ן) אֲפִלּוּ בְּאַרְבָּעָה צוֹמוֹת, וְכָל שֶׁכֵּן בְּתִשְׁעָה בְּאָב [כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה (שכנה"ג סי' תקנא הגב"י ס"ק כא)], וְהֶחְמִיר מְאֹד עַד שֶׁכָּתַב שֶׁמִּי שֶׁמְּעַשֵּׁן בְּתִשְׁעָה בְּאָב הָיָה רָאוּי לְנַדּוֹתוֹ. וְיֵשׁ מֵאַחֲרוֹנִים שֶׁמְּקִלִּין. וְעַל כֵּן מִי שֶׁדָּחוּק לוֹ שֶׁמֻּרְגָּל בּוֹ בְּיוֹתֵר יֵשׁ לְהָקֵל אַחַר חֲצוֹת בְּצִנְעָא בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, וְכֵן כָּתַב בְּשַׁעֲרֵי תְשׁוּבָה בְּסִימָן תקנ"ט סָעִיף קָטָן ד':

א (א) כְּשֶׁרוֹאֶה הַנֵּר וְכוּ'. דְּזֶה אֵין טָעוּן כּוֹס, וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם תַּעֲנוּג (א) כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ בִּבְשָׂמִים. וִיבָרֵךְ עַל הָאוֹר (ג) קֹדֶם שֶׁקּוֹרִין 'אֵיכָה', דִּבְאֵיכָה (ג ו) כְּתִיב 'בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי' וְעַל כֵּן יְבָרֵךְ תְּחִלָּה עַל הַמָּאוֹר, וְגַם שֶׁיֵּהָנֶה (ג) אַחַר כָּךְ מֵאוֹרוֹ כְּשֶׁקּוֹרִין 'אֵיכָה'. (ד) וְאִם שָׁכַח לְבָרֵךְ, יְבָרֵךְ אַחַר כָּךְ בַּלַּיְלָה כֵּיוָן שֶׁהַחִיּוּב עֲדַיִן עָלָיו: (ב) וּבְלֵיל מוֹצָאֵי וְכוּ'. וּבְלֵיל תִּשְׁעָה בְּאָב מַבְדִּיל בַּתְּפִלָּה, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין יָכֹל לְהַבְדִּיל אָז עַל הַכּוֹס. וְאִם טָעָה אָז וְלֹא הִבְדִּיל בַּתְּפִלָּה, (ה) אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר, כֵּיוָן שֶׁיַּבְדִּיל עַל הַכּוֹס בְּמוֹצָאֵי תִּשְׁעָה בְּאָב. וְהַנָּשִׁים שֶׁאֵינָן יוֹדְעוֹת לְהִתְפַּלֵּל וְלֹא הִבְדִּילוּ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת בַּתְּפִלָּה, צָרִיךְ כָּל אִישׁ לְהַזְהִירָן (ו) שֶׁבְּיוֹם הַתַּעֲנִית לֹא יַעֲשׂוּ אֵשׁ לְבַשֵּׁל לְצֹרֶךְ הַלַּיְלָה עַד שֶׁיֹּאמְרוּ הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל: (ג) מַבְדִּיל עַל הַכּוֹס. וְאֵין צָרִיךְ לְהַבְדִּיל בַּתְּפִלָּה כֵּיוָן שֶׁהִבְדִּיל מֵאֶתְמוֹל, וַאֲפִלּוּ שָׁכַח אֶתְמוֹל לְהַבְדִּיל בַּתְּפִלָּה גַּם כֵּן נִרְאֶה דְּאֵין צָרִיךְ עַתָּה לְהַבְדִּיל בַּתְּפִלָּה, שֶׁכְּבָר חָלַף שַׁעְתָּא, וְסַגִּי בְּמַה שֶּׁיַּבְדִּיל עַתָּה עַל הַכּוֹס [שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה]. אִיתָא בְּמַהֲרִי"ל (הלכות שבעה עשר בתמוז ותשעה באב): כְּשֶׁהֶחְשִׁיךְ, בֵּרַךְ בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן וְהַבְדָּלָה, אִם כֵּן מַשְׁמַע שֶׁמֻּתָּר לְהַבְדִּיל עַל הַיַּיִן, (ז) וּמַשְׁמַע שֶׁמֻּתָּר לִשְׁתּוֹת בְּעַצְמוֹ וְאֵין צָרִיךְ לִתֵּן לְתִינוֹק [דָּגוּל מֵרְבָבָה]: (ד) וְאֵינוֹ מְבָרֵךְ לֹא עַל הַנֵּר. אֲפִלּוּ (ח) לֹא בֵּרַךְ עַל הַנֵּר בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, דְּאֵין מְבָרְכִין עַל הַנֵּר אֶלָּא בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת בַּזְּמַן שֶׁנִּבְרָא: (ה) וְלֹא עַל הַבְּשָׂמִים. דְּמִשּׁוּם נֶפֶשׁ יְתֵרָא הִיא גַּם כֵּן בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, דַּוְקָא וּכְדִלְעֵיל בְּסִימָן רצ"ט סָעִיף (ה') [ו']:

א (א) בְּתִשְׁעָה בְּאָב אוֹמֵר וְכוּ'. מִסְתִּימַת הַמְחַבֵּר מַשְׁמַע דְּדַעְתּוֹ שֶׁיֹּאמְרוּ בְּכָל הַתְּפִלּוֹת, (א) וְכֵן הוּא הַמִּנְהָג בִּירוּשָׁלַיִם, אֲבָל בִּמְדִינוֹתֵינוּ הַמִּנְהָג כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַמָ"א: (ב) בְּבוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם וְכוּ'. לְפִי שֶׁהִיא מֵעִנְיָנָא. וְאִם שָׁכַח (ג) אוֹמֵר בָּעֲבוֹדָה דְּהַיְנוּ קֹדֶם וְתֶחֱזֶינָה, (ג) וְאֵין צָרִיךְ לַחְתֹּם בְּבָרוּךְ מְנַחֵם צִיּוֹן אֶלָּא וְתֶחֱזֶינָה עֵינֵינוּ עַד סוֹף הַבְּרָכָה: (ג) וַעֲנֵנוּ בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה. הַיְנוּ לְיָחִיד, אֲבָל הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר אוֹמְרָהּ בְּרָכָה

שַׁעַר הַצִּיּוּן

ב (ה) שֶׁכָּל חֵילַיְהוּ כְּדֵי לָצֵאת גַּם יְדֵי רַבִּי יְהוּדָה וְרַבָּנָן דִּבְרַיְתָא כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַגְּרָ"א, וַהֲלֹא לֹא אָמַר אֶלָּא בְּיָכוֹל, כִּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא דַּף ל' עַמּוּד ב': (ו) וְכֵן מוּכָח לְטַעַם הַגְּרָ"א:

א (א) מִלְּשׁוֹן טַ"ז (סק"א) מַשְׁמַע דִּסְבִירָא לֵהּ דְּאֵין לְהָרִיחַ בִּבְשָׂמִים בְּתִשְׁעָה בְּאָב מִשּׁוּם תַּעֲנוּג, וּמִמָּגֵן אַבְרָהָם (סק"א) מַשְׁמַע דִּסְבִירָא לֵהּ דְּדַוְקָא בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת אָסוּר מִשּׁוּם דְּהָוֵי תַּעֲנוּג לְהָשִׁיב נֶפֶשׁ יְתֵרָה, וּמֵהַגְּרָ"א מַשְׁמַע דִּסְבִירָא לֵהּ כְּהַטַ"ז, וְעַיֵּן בְּשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה: (ג) טַ"ז (שם): (ג) תְּשׁוּבוֹת מַהֲרִ"י בְּרוֹנָא (סי' טז): (ד) טַ"ז: (ה) יַד אֶפְרַיִם: (ו) שְׁלָ"ה (תענית פרק נר מצוה אות ט): (ז) וְאַף שֶׁבְּסִימָן תקנ"א סָעִיף י' כָּתַב רַמָ"א שֶׁאִם יֵשׁ תִּינוֹק יִתֵּן לַתִּינוֹק, מִכָּל מָקוֹם לַיְלָה זוֹ קִלָּא [דָּגוּל מֵרְבָבָה]: (ח) חַיֵּי אָדָם (כלל קלו ס"ה):

א (א) בִּרְכֵּי יוֹסֵף (סק"א) וּפְרִי חָדָשׁ בְּלִקּוּטָיו: (ג) עַיֵּן בֵּאוּר הֲלָכָה: (ג) כִּי הִיא הַבְּרָכָה עַצְמָהּ, דְּצִיּוֹן וִירוּשָׁלַיִם חֲדָא הִיא, דְּאִי לָאו הָכִי הָוְיָא לָהּ חֲתִימָה בִּשְׁתַּיִם:

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah

בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה, וְאִם לֹא אָמַר לֹא זֶה וְלֹא זֶה, (ד) [ב]אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ. הַגָּה: וְהַמִּנְהָג פָּשׁוּט שֶׁאֵין אוֹמְרִים נַחֵם רַק בִּתְפִלַּת (נ) מִנְחָה שֶׁל תִּשְׁעָה בְּאָב, לְפִי שֶׁאָז הִצִּיתוּ בַּמִּקְדָּשׁ אֵשׁ וְלָכֵן מִתְפַּלְלִים אָז עַל הַנֶּחָמָה (רוקח (סי׳ שיט) ואבודרהם (הלכות תפלת התעניות)). מִי שֶׁאָכַל בְּתִשְׁעָה בְּאָב, יֹאמַר נַחֵם (ג) (ה) בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן (מהרי״ל (הלכות שבעה עשר בתמוז ותשעה באב)):

ב מַהָא דְּתָנֵי רַב אוֹשַׁעְיָא שַׁבָּת כ״ד (ע״א).

תקנח בְּמוֹצָאֵי תִּשְׁעָה בְּאָב אֵין אוֹכְלִין בָּשָׂר. וּבוֹ סָעִיף אֶחָד:

א בְּתִשְׁעָה בְּאָב לְעֵת עֶרֶב הִצִּיתוּ אֵשׁ בַּהֵיכָל, וְנִשְׂרַף עַד שְׁקִיעַת הַחַמָּה (א) בְּיוֹם עֲשִׂירִי, וּמִפְּנֵי כָךְ מִנְהָג כָּשֵׁר (ו) [א] (ב) * שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל בָּשָׂר וְשֶׁלֹּא לִשְׁתּוֹת יַיִן בְּלֵיל עֲשִׂירִי וְיוֹם עֲשִׂירִי: הַגָּה: וְיֵשׁ מַחְמִירִין (ג) * עַד (ג) [ב] חֲצוֹת הַיּוֹם וְלֹא יוֹתֵר (הגהות מיימוני). אִם חָל תִּשְׁעָה בְּאָב בְּשַׁבָּת וְנִדְחָה לְיוֹם רִאשׁוֹן,

א בְּרֵישָׁא תַּעֲנִית כ״ט (ע״א).

בְּאֵר הֵיטֵב

(מ״ש הראיכא) מְגֵן אַבְרָהָם (ריש הסימן). וְטַ״ז (סק״א) כָּתַב דְּאִם שָׁכַח, אוֹמֵר אוֹתוֹ בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה, וְעַל כָּל פָּנִים לֹא יַחְתֹּם בְּבָרוּךְ מְנַחֵם צִיּוֹן רַק שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה כְּמוֹ בַּעֲנֵנוּ, וַעֲנֵנוּ קֹדֶם לְנַחֵם כִּי הִיא תְּדִירָה: (ג) **מִנְחָה.** מִשְׁמַע דְּמִנְהָג לוֹמַר הַשְׁלִיחַ צִבּוּר עַנֵּנוּ גַּם בְּשַׁחֲרִית, דְּהָא כָּתַב הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ וַעֲנֵנוּ בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה, וְעַל זֶה לֹא כָּתַב רַמ״א שְׁמַהֲנְהָג שֶׁלֹּא לְאָמְרוֹ. אֲבָל רַבֵּנוּ יִצְחָק הַנָּזִיר שֶׁלֹּא לוֹמַר עֲנֵנוּ בְּשַׁחֲרִית, לְפִי שֶׁנִּקְרָא מוֹעֵד, וְכֵן נִרְאֶה דְּשַׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה עָדִיף. טַ״ז (סק״ב). מִי שֶׁמִּתְעַנֶּה בַּעֲשִׂירִי יֹאמַר נַחֵם בְּעַרְבִית וּבְשַׁחֲרִית דַּעֲשִׂירִי. שָׁלָ״ה (תענית פרק נר מצוה אות י) מְגֵן אַבְרָהָם (שם): (ג) **בִּבְרַכַת הַמָּזוֹן.** בְּכוֹנָה יְרוּשָׁלַיִם, וְאַף שֶׁבַּתְּפִלָּה לֹא נָהֲגוּ לְאָמְרוֹ רַק בְּמִנְחָה, מִכָּל מָקוֹם בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן דְּלֵיכָא מִנְהָג יֵשׁ לְאָמְרוֹ:

א (ו) שֶׁלֹּא. וּפָשׁוּט דְּבִסְעוּדַת מִצְוָה מֻתָּרִים כָּל הַקְּרוּאִים לֶאֱכֹל בָּשָׂר. טַ״ז (סי׳ תקנט סק״ז) וּמְגֵן אַבְרָהָם (סק״א). אַךְ הַסְּעוּדָה שֶׁעוֹשִׂין בַּלַּיְלָה שֶׁלְּפָנֵי הַחֲתֻנָּה בְּמָקוֹם שֶׁאֵין מַשְׁלִחִין בְּאוֹתוֹ פַּעַם סְבָלוֹנוֹת, לֹא מִקְרֵי סְעוּדַת מִצְוָה וְלָכֵן אֵין לֶאֱכֹל בָּשָׂר, וּמִכָּל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא יִהְיֶה שָׁם כְּלֵי שִׁיר עַד אַחַר חֲצוֹת יוֹם עֲשִׂירִי. מְגֵן אַבְרָהָם (שם) עַיֵּן שָׁם וְעַיֵּן בְּשוּ״ת מִבְּשַׂר תְּאֵנָה סִי׳ ע׳. וְהַגְּאוֹן מַהַרַ״ש מִפְּרַאג פָּסַק כְּשֶׁחָל תִּשְׁעָה בְּאָב בְּיוֹם חֲמִישִׁי וְהַחֲתֻנָּה הָיְתָה בְּשַׁבָּת הַתִּיר בְּלֵיל (ה) [ר] לְהֶחָתָן וְכַלָּה וְלַאֲבִיהֶן לֶאֱכֹל בָּשָׂר וְלֹא לִשְׁאָר בְּנֵי סְעוּדָה, וְאֵין לְהִתְעַנֵּג אֲפִלּוּ מִשְּׁאָר מַאֲכָלִים, וּכְנֶסֶת הַגְּדוֹלָה (הגה״ט) כָּתַב טוֹב שֶׁלֹּא לְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ לֵיל עֲשִׂירִי. אֲבָל מִי שֶׁמִּתְעַנֶּה גַּם בְּעַשִׂירִי אֵין צָרִיךְ לְהַחְמִיר בָּזֶה גַּם בִּי״א, דְּעַשִׂירִי גּוּפָא חֻמְרָא הוּא. אַחֲרוֹנִים: (ג) **חֲצוֹת.** וְהוּא הַדִּין שֶׁלֹּא לִרְחֹץ וּלְסַפֵּר

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

בְּמִנְחָה, עַיֵּן שָׁם. וְעַיֵּן בְּאֵלִיָּה רַבָּה (סק״ג) שֶׁדַּעְתּוֹ נוֹטָה שֶׁלֹּא לְאָמְרוֹ בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן, דְּגַם בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים סְבִירָא לֵהּ לְהַטּ״ז (סי׳ תריח סק״י) דְּעִקַּר שֶׁאֵין לְאָמְרוֹ עַיֵּן שָׁם:

א (א) שֶׁלֹּא. עַיֵּן בְּאֵר הֵיטֵב וּמַה שֶּׁכָּתַב בְּשֵׁם הַכְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה. וְעַיֵּן שָׁם בְּכְנֶסֶת הַגְּדוֹלָה דְּמִתִּיר בְּלֵיל טְבִילָה אוֹ יוֹצֵא לַדֶּרֶךְ אוֹ בָּא מֵהַדֶּרֶךְ, עַיֵּן שָׁם. וּמַה שֶּׁכָּתַב בְּאֵר הֵיטֵב אֲבָל מִי שֶׁמִּתְעַנֶּה כוּ׳, כֵּן כָּתַב בְּאֵלִיָּה רַבָּה (סק״ד) דְּמִשְׁמַע דְּהַמִּתְעַנֶּה גַּם בִּי׳, מִכָּל מָקוֹם אֵין לְמָנְעַ שֶׁלֹּא לְאָמְרוֹ. **[ב] חֲצוֹת.** עַיֵּן בְּאֵר הֵיטֵב. וְכָתַב בְּמַחֲזִיק בְּרָכָה (סק״ב) שֶׁיִּרְאֵי ה׳ נָהֲגוּ לְהַחְמִיר כָּל הַיּוֹם וְכֵן רָאוּי לַעֲשׂוֹת לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים וּפְרוּשִׁים. וְיוֹלְדֶת אַף שֶׁמִּתְעַנָּה אַחַר שִׁבְעָה, מַתֶּרֶת בְּלֵיל עֲשִׂירִי בְּבָשָׂר וְיַיִן, וּמִכָּל שֶׁכֵּן בְּתִשְׁעָה בְּאָב שֶׁנִּדְחָה וּמִתְעַנָּה, שֶׁמֻּתֶּרֶת בַּלַּיְלָה בְּבָשָׂר וְיַיִן, עַיֵּן שָׁם. וְהַנּוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לְבָרֵךְ שֶׁהֶחֱיָנוּ מִשִּׁבְעָה עָשָׂר בְּתַמּוּז, גַּם בְּלֵיל וְיוֹם עֲשִׂירִי אָסוּר. וְאִם רֹב אַנְשֵׁי הָעִיר אוֹכְלִים בָּשָׂר בְּלֵיל עֲשִׂירִי וְאֶחָד נֶהֱנֶה שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל אַף לֹא קִבֵּל בְּנָדָר רַק נָהֲגוּ מִנְהָג בְּעָלְמָא, וְאַרַע שֶׁשָּׁלְמוּ לוֹ יוֹם שִׁלִּשִׁים שֶׁל אֵבֶל בְּשַׁבּוּעַ שֶׁחָל תִּשְׁעָה בְּאָב וְיֵשׁ לוֹ צַעַר שֶׁלֹּא

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

בִּפְנֵי עַצְמָהּ בַּחֲתִימָה בֵּין גּוֹאֵל לִרְופֵּא. וְהִנֵּה לְיָחִיד דַּעַת הַמְחַבֵּר בְּסִימָן תקס״ה (ס״ג) דְּבַאֲרָבָעָה צוֹמוֹת אוֹמֵר עֲנֵנוּ בְּכָל תְּפִלָּה בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה, אֲבָל דַּעַת הָרַמ״א שָׁם דְּאֵין הַיָּחִיד אוֹמְרָהּ רַק בְּמִנְחָה. וּלְעִנְיַן שְׁלִיחַ צִבּוּר, (ד) דַּעַת רֹב הַפּוֹסְקִים דְּאַף בְּתִשְׁעָה בְּאָב יֹאמַרְנָה בְּשַׁחֲרִית בֵּין גּוֹאֵל לִרְופֵּא כְּמוֹ לְעִנְיַן שְׂאֵרֵי תַּעֲנִיתִים: **(ד) אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ.** כִּי בְּיָמִים שֶׁאֵין בָּהֶם קְרֻבָּן מוּסָף, אִם טָעָה וְלֹא אָמַר מֵעֵין הַמְּאֹרָע אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ: (ה) **בִּבְרַכַת הַמָּזוֹן.** בְּכוֹנָה יְרוּשָׁלַיִם, וְאַף שֶׁבַּתְּפִלָּה לֹא נָהֲגוּ לְאָמְרוֹ רַק בְּמִנְחָה, מִכָּל מָקוֹם בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן דְּלֵיכָא (מִנְהָג) [מַנְהָג] יֵשׁ לְאָמְרוֹ. וְעַיֵּן בְּשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה בְּשֵׁם אֲיזוּ אַחֲרוֹנִים שֶׁמְּפַקְפְּקִים עַל פְּסַק זֶה, וְכֵן בְּבָאוּר הַגְּרַ״א מַשְׁמַע שֶׁדַּעְתּוֹ נוֹטָה שֶׁלֹּא לאמר, כִּי לֹא קָבְעוּהָ רַק בַּתְּפִלָּה.

וּמִיהוּ לְכָלֵי עָלְמָא אִם לֹא אָמְרוֹ אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ:

א (א) בְּיוֹם עֲשִׂירִי. וְהַטַּעַם שֶׁקָּבְעוּהָ בַּתְּשִׁיעִי, מִשּׁוּם (ו) דְּאַתַחְלְתָּא פַּרְעָנִיתָא עַדִיפָא: **(ב) שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל בָּשָׂר.** וּפָשׁוּט דְּבִסְעוּדַת מִצְוָה מֻתָּרִים כָּל הַקְּרוּאִים לֶאֱכֹל בָּשָׂר, וַאֲפִלּוּ אֵינָנוּ קְרוֹבוֹ, דְּפִשְׁטָא דְּלֵילָה הַזּוֹ קִלָּא מֵרֹאשׁ חֹדֶשׁ אָב, (ג) דְּמֵרֹאשׁ חֹדֶשׁ אָב יֵשׁ קְצָת אֲבֵלוּת מִדִּינָא דְּגְמָרָא שֶׁמְּמַעֲטִין בְּשִׂמְחָה וּמַשָּׂא וּמַתָּן, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בָּזֶה שֶׁמֻּתָּר מִדִּינָא בַּכֹּל. אַךְ הַסְּעוּדָה שֶׁעוֹשִׂין בַּלַּיְלָה שֶׁלְּפָנֵי הַחֲתֻנָּה (ג) בְּמָקוֹם שֶׁאֵין מַשְׁלִחִין בְּאוֹתוֹ פַּעַם סְבָלוֹנוֹת, לֹא מִקְרֵי סְעוּדַת מִצְוָה, וְלָכֵן אֵין לֶאֱכֹל בָּשָׂר, וּמִכָּל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא יִהְיֶה שָׁם (ד) כְּלֵי שִׁיר עַד אַחַר חֲצוֹת יוֹם עֲשִׂירִי [לְפִי מַה שֶּׁכָּתַב הָרַמ״א לְקַמָּה]. וּבְסֵפֶר אֶלְיָה רַבָּה (סק״א) כָּתַב בְּשֵׁם זְקֵנוֹ מַהֲרַ״ש זַ״ל, שֶׁזֶּהוּ רַק לְשָׁאֵר אֲנָשִׁים, אֲבָל לְחָתָן וְכַלָּה וַאֲבִיהֶם וְאִמָּם מֻתָּר לֶאֱכֹל בָּשָׂר. כָּתַב כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה (הגה״ט) דְּטוֹב שֶׁלֹּא לְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ בְּלֵיל עֲשִׂירִי, אִם לֹא שֶׁבַּשַּׁבָּת שֶׁלְּפָנָיו הַחֲתֻנָּה וְהוּא הַדִּין שֶׁלֹּא (ה) לִרְחֹץ בַּמֶּרְחָץ וּלְסַפֵּר וּלְכַבֵּס עַד חֲצוֹת. וּכְשֶׁחָל תִּשְׁעָה בְּאָב בְּיוֹם חֲמִישִׁי שֶׁאָז יוֹם עֲשִׂירִי הוּא עֶרֶב שַׁבָּת, מֻתָּר בְּכָל **(ג) עַד חֲצוֹת הַיּוֹם.** זֶה לְכְבוֹד שַׁבָּת:

בַּאוּר הַלָּכָה

בְּשֵׁם אֲבוּדְרָהֶם (הל׳ שמונה עשרה) שֶׁיֹּאמַר קֹדֶם וְעַל כֻּלָּם, וְהוּא תְּמוּהַּ דְּבִירוּשַׁלְמִי (פ״ד ה״ג) שֶׁהוּבָא בְּרִי״ף (י.) וּרא״ש (פ״ד סי׳ ד) אֵיתָא דְּכָל שֶׁהוּא לְהַבָּא אוֹמְרוֹ בָּעֲבוֹדָה, עַיֵּן שָׁם, וְרַק הֵיכָא דְּהוּא הוֹדָאָה עַל הֶעָבָר אוֹמְרוֹ בְּהוֹדָאָה, וְאִם כֵּן תְּפִלַּת נַחֵם שֶׁהוּא בַּקָּשָׁה עַל לְהַבָּא מִקּוֹמָהּ בָּעֲבוֹדָה, וּכְבָר עָמַד הַטַּ״ז (סק״א) בָּזֶה וְכָתַב דְּהוּא טָעוּת סוֹפֵר וְכֵן כָּתַב הַמַּגֵּשׁ יְהוּדָה (סק״א), וְאַף דְּאֵלִיָּה רַבָּה (סק״א) יִשְׁבּוֹ בִּדְחַק כְּבָר כָּתַב הַמַּאֲמַר מָרְדְּכַי (סק״א) דְּהָאֱמֶת עִם הַטַּ״ז דְּכֵן הוּא מוּכָח לְשׁוֹן הִירוּשַׁלְמִי (וּמַה שֶּׁהֵבִיא הָאֵלִיָּה רַבָּה (שם) בְּשֵׁם הָרַשַׁ״י שֶׁעַל הֶרִי״ף (ד״ה לשעבר), יָדוּעַ שֶׁאֵינוֹ מְפֹרָשׁ רַשַׁ״י, עַיֵּן שָׁם), וְכֵן הוּא לְהַדְיָא בִּרְבֵנוּ יְרֻחָם (נ״ח ח״ב) שֶׁאוֹמְרוֹ בִּתְפִלַּת רְצֵה, וְעַיֵּן שָׁם שֶׁפֵּיֵּם לִדְיָנָא דִּלְא כְּמִנְהַג אַבְרָהָם. וְחִפַּשְׂתִּי וּמָצָאתִי בְּעוֹד שְׁנֵי רִאשׁוֹנִים הֲלֹא הַמָּה הָרֹאשׁ [בְּחִדּוּשָׁיו עַל הֶרִי״ף דְּמַסֶּכֶת תַּעֲנִית] וְהָרִיטְבָ״א בְּחִדּוּשָׁיו (ל. ד״ה ירושלמי), שֶׁכָּתְבוּ בְּהַדְיָא דִּלְהִירוּשַׁלְמִי צָרִיךְ לוֹמַר בָּעֲבוֹדָה, וְאִם כֵּן אַף דְּנָהֲגוּ עָלְמָא לְכַתְּחִלָּה לוֹמַר בְּבוֹנָה יְרוּשָׁלַיִם כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָרִי״ף וְהָרא״ש, מִכָּל מָקוֹם אִם שָׁכַח אוֹמֵר בָּעֲבוֹדָה שֶׁשָּׁם הוּא מְקוֹמָהּ מִן הַדִּין. וְהִנֵּה הַטַּ״ז כָּתַב מִסְּבָרַת עַצְמוֹ דְּאִם שָׁכַח בְּבוֹנָה יְרוּשָׁלַיִם יֹאמְרֶנָּה בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה, אֲבָל בְּמַשָּׂה יְהוּדָה כָּתַב מִסְּבָרָת עַצְמוֹ דְּאִם שָׁכַח בְּבוֹנָה יְרוּשָׁלַיִם יֹאמְרֶנָּה בָּעֲבוֹדָה שֶׁשָּׁם הִיא עִקַּר מְקוֹמָהּ שְׁנִתְקַנָּה לְכַתְּחִלָּה. וְכֵן נִרְאֶה מוּכָח מֵהָרִיטְבָ״א שֶׁמְּפַקְפֵּק עַל עִקַּר הַמִּנְהָג שֶׁשִּׁנּוּ לוֹמַר בְּבוֹנָה יְרוּשָׁלַיִם וְלֹא בָּעֲבוֹדָה, אַף שֶׁסִּיֵּם שֶׁאֵין לְשַׁנּוֹת הַמִּנְהָג, וְעַל כָּל פָּנִים בְּדִיעֲבַד בְּוַדַּאי נְכוֹן לִנְהֹג כִּדְעַת מַשָּׂה יְהוּדָה, וְכֵן בְּאֵלִיָּה רַבָּה דָּחָה דִּבְרֵי הַטַּ״ז, עַיֵּן שָׁם. וְעַיֵּן שָׁם עוֹד בְּמַשָּׂה יְהוּדָה שֶׁכָּתַב דְּבִדְיעֲבַד אִם הִזְכִּיר בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה, אֵין צָרִיךְ לְהַזְכִּיר עוֹד בָּעֲבוֹדָה:

א * שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל בָּשָׂר. אֲבָל תַּבְשִׁיל שֶׁל בָּשָׂר [מֵאֲמַר מָרְדְּכַי (סק״א)]. **עוֹד כָּתַב שָׁם לְעִנְיַן כּוֹס שֶׁל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, אִם דַּרְכּוֹ תָּמִיד לְבָרֵךְ עַל כּוֹס יַיִן מֵתֵּר גַּם בְּלֵילָה זוּ,** עַיֵּן שָׁם:

* **עַד חֲצוֹת הַיּוֹם.** עַיֵּן בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה דְּהוּא הַדִּין לְעִנְיַן רְחִיצָה בְּמֶרְחָץ וְתִסְפֹּרֶת, כֵּן כָּתְבוּ הָאַחֲרוֹנִים בְּשֵׁם רַשַׁ״ל (שו״ת סי׳ צב). וּבְמַאֲמַר מָרְדְּכַי (סק״ב) כָּתַב דְּמִסְתַּמֵּית מָרָן וּמוֹרַ״ם כֵּן וְכֵן מַמָּה שֶׁכָּתַב לְעֵיל סִימָן תקנ״א סָעִיף ד׳ מַשְׁמַע

Mishna Brura Memukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah